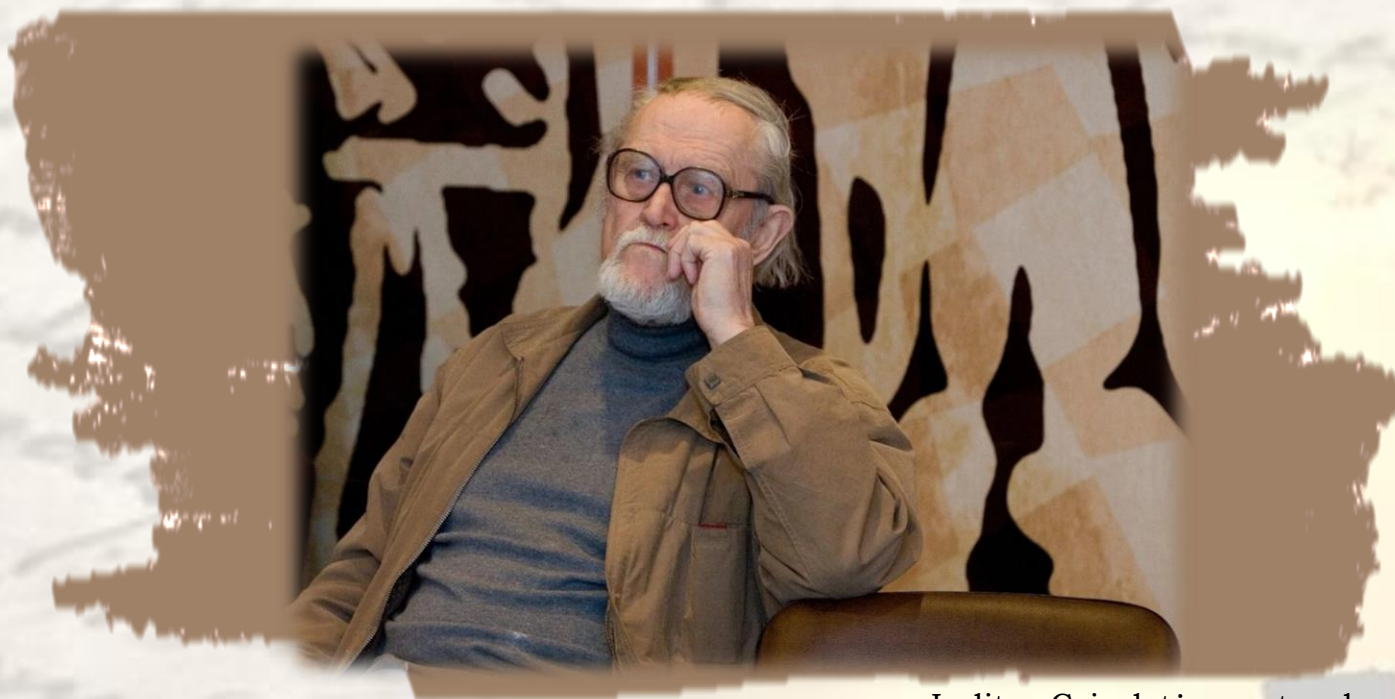

KUKUČIO BALSU – APIE ŽMOGŲ IR PASAULĮ

Juditos Grigelytės nuotrauka

Skirta poeto, eseisto, vertėjo, visuomenės veikėjo
Marcelijaus Martinaičio (1936–2013)
90-osioms gimimo metinėms paminėti

Marcelijus Martinaitis – viena šviesiausių ir giliausių asmenybių Lietuvos kultūroje

- Marcelijus Teodoras Martinaitis gimė 1936 m. balandžio 1 d. Paserbentyje, Raseinių r.
- Mokėsi Gervinių septynmetėje mokykloje, 1956 m. baigė Kauno politechnikumą.
- 1964 m. baigė Vilniaus universiteto Istorijos ir filologijos fakultetą.
- Nuo 1966 m. Lietuvos rašytojų sąjungos narys.
- Dirbo kultūrinių leidinių redakcijose, vertė latvių, rusų, švedų, Lotynų Amerikos poetų kūrybą.
- Nuo 1980 m. Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Lietuvių literatūros katedros dėstytojas. Įkūrė studentų literatūrai būrelį, kurį lankė daugelis dabar žinomų rašytojų.
- 1988 m. Sąjūdžio iniciatyvinės grupės, 1988-1990 m. Sąjūdžio Seimo tarybos narys.
- 1992–1997 m. vadovavo Nacionalinių literatūros ir meno premijų komitetui.
- 2000–2003 m. LRT tarybos pirmininkas.

Kūrybos pražia ir kelias

- Kūrybą ėmė skelbti nuo 1955 m.
- 1962 m. išėjo pirmasis eilėraščių rinkinys „Balandžio sniegas“.
- Išleista per 30 jo poezijos rinkinių, eseistikos knygų, poezijos vertimų, pjesių lėlių teatrui.
- M. Martinaičio kūryba išversta į daugiau nei keturiolika kalbų: lenkų, prancūzų, bulgarų, ukrainiečių, švedų, estų, norvegų ir kt.
- Į kitas kalbas daugiausiai išversta „Kukučio baladžių“.

Iš Paserbenčio į tautos atmintį...

Gimęs 1936-ųjų pavasarį Žemaitijoje, Paserbenčio kaime, Marcelijus visą gyvenimą širdyje nešiojosi gimtosios sodybos vaizdus, kvapus ir tėvų kalbą. Ši „prarastoji kaimo civilizacija“ tapo jo kūrybos šaltiniu. Nors vėliau jis tapo Vilniaus universiteto profesoriumi, Sąjūdžio veikėju ir Nacionalinės premijos laureatu, poetas niekada neprarado to paprasto, kaimiško tikrumo ir moralinės ramybės.

2021 m. M. Martinaičio gimtinėje
pastatytas koplytstulpis ir
atminimo akmuo, bylojantis kaip
kadaisė atrodė sodyba.

VšĮ „Atrask Raseinius“ nuotrauka

Kukutis – laisvės šauklys

Didžiausias M. Martinaičio indėlis į lietuvių literatūrą – legendinis personažas Kukutis. Sukūręs „Kukučio balades“, poetas po ironijos ir paradokso kauke paslėpė tiesą apie laisvę, tapatybę ir okupacijos absurda. Kukutis tapo tautos dvasinio pasipriešinimo simboliu, leidusiu sovietmečiu kalbėti apie tai, kas buvo draudžiama.

Augustino Kluodos bronzinė skulptūra „Kukutis“ Raseiniuose.
Všį „Atrask Raseinius“ nuotrauka

Nors M. Martinaičio krūtinę puošė ne vienas garbingas ordinas, jam pačiam oficialūs apdovanojimai visada liko antraeiliai – didžiausiu savo laimėjimu jis laikė tą tylų stebuklą, kai poeto ištartas žodis atsimuša į kito širdį ir tampa nebe svetima eile.

- 1975 m. „Poezijos pavasario“ laureatas
- 1984 m. LTSR valstybinė premija
- 1995 m. Pauliaus Širvio literatūrinė premija
- 1995 m. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4 laipsnio ordinas
- 1998 m. Lietuvos nacionalinė kultūros ir meno premija
- 2000 m. Lietuvos nepriklausomybės medalis
- 2009 m. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto literatūros premija
- 2010 m. Žemaitės literatūrinė premija
- 2010 m. Raseinių rajono garbės pilietis
- 2011 m. Juozo Paukštelio literatūros premija

M. Martinaitis – Raseinių garbės pilietis, 2010 m.

(Audriaus Norkaus nuotrauka)

„Tikrasis pripažinimas yra ne medaliai, o tai, kad tavo žodžiai tampa kitų žmonių mintimis.“ – M. Martinaitis

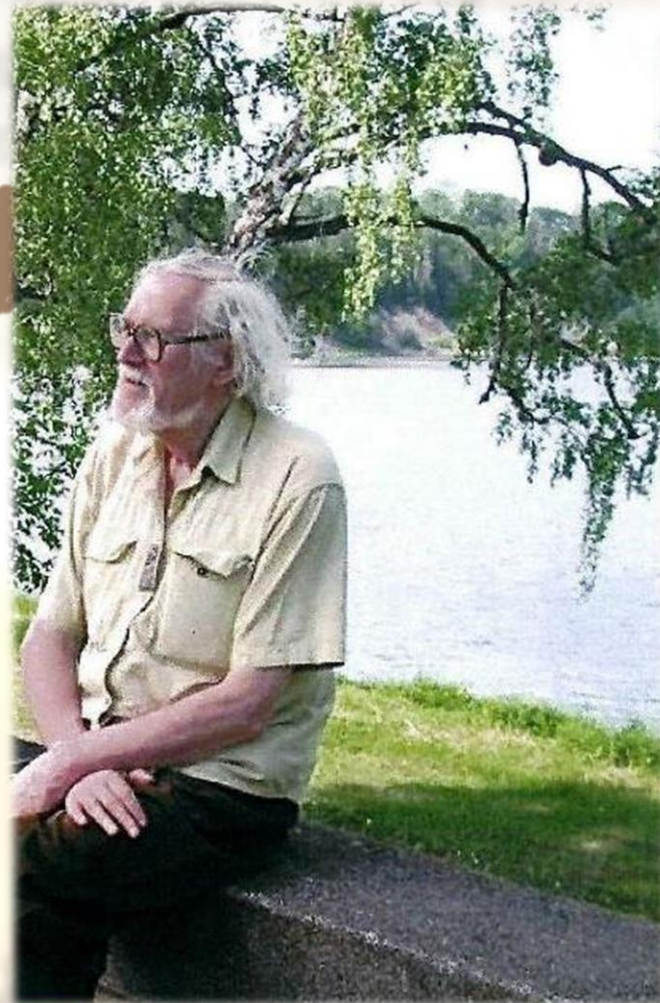
„Marcelijus Martinaitis yra atradęs, atvėręs gimtosios lietuvių kultūros gelmes, jos labai seną raštą, kuriį jis pats mokėjo, jos moralinius pamatus, jos tikėjimą, gamtos pajautimą. Tai yra pats brangiausias Marcelijaus Martinaičio atradimas iš to, kas yra palikta. Ir aš drįsčiau sakyti, kad tai, ką jis atvėrė, jis pratęsė to gyvenimą ilgam laikui. Jis įpareigoja mus į tuos dalykus, kurie yra jo atrasti ir palikti, žiūrėti su meile ir su pareiga.“

Viktorija Daujotytė

Leidžiantis į M. Martinaičio poezijos pasaulį, geriausią kelrodį mums paliko pats poetas, sakydamas:

„Eilėraščiui perskaityti užtenka kelių minučių, tačiau jam suvokti reikia laiko, įsijautimo, nuolatinių grįžimų. Tai kelionė su eilėraščiu per gyvenimą, ir jis to gyvenimo prisipildo.“

M. Martinaitis Poezijos pavasario šventėje
Birštone, 2007 metais.

Jei man širdį išims –
ten, kur ji buvo, svetimos neįdėk:
saują žemių įberk,
kad girdėčiau, kaip kalas gyvybė.
Jeigu aš medis, kuri kada nors nukirs,
iš manęs nedarykit tvorų,
Iš manęs padarykite lieptą, nesupjaukite
malkoms.
duris arba slenkstį,
ties kuriuo pasisveikina.

M. Martinaitis

Štai ir aš šiandien dalyvauju
didžiajam atgimimo spektaklyje.
Esu tas pats, kas pražydus vyšnia.

Kalbinu prie inkilo varnėną.
Mes niekuo vienas nuo kito nesiskiriam,
Lygus esu vabalui, bitei...
Šiandien niekuo nesiskiriu
nuo žemės, kurią laikau saujoje.
Viskas taip ir liks,
kol vėl imsiu kalbėt.

M. Martinaitis

Aš per pievas, vasariškai margas,
Išėjau šienaut savų dienų...
Aš dabar namo labai nuvargęs
Ir labai laimingas pareinu.

Jau prinoko visos mano dienos,
Augustos tarp plentų ir šilų...
Aš šienauju savo mėnesienas,
Lyg lankas baltųjų dobilų.

O iš kelio melsvą tolių ilgesį
Ir aušras–saulėlydžius namo vežu...
Tiek šviesaus ir nematyto žvilgesio
Pririnkau nuo liepų ir beržų.

Aš dabar taupau dienas, kaip niekad,
Nieks jų neatims,
Neišmainys...

O po visko vėl man laimė lieka –
Tas gilus, neišgeriamas šulinys.

Mano vasara pusiaukelelę nuėjo
Mano gyslomis ir po žieve pušų.
Prisigėrusias kaitros ir vėjo, į gyvenimą
Glėbiais dienas nešu.

M. Martinaitis

Mes stovėjom, ir upė sau plaukė.
Mes žiūrėjom, ir vandenys sruvo.
Mes tylėjom ir nieko nelaukėm:
plaukė upė, ir nieko nebuvo...

Mes tik klausėm, ir paukščiai krykštė.
Mes tik žengėm ir žvelgėm į kelią...
Tai ir buvo, kas niekad negrižta,
ką visą gyvenimą gelia.

M. Martinaitis

Kukučio rauda po dangum

Kukuli Kukuti, tu geras žmogau,
ar tu nebijai tokią naktį dangaus?

O pilnas dangus žiburių – lyg Paryžius,
po tokiu dangum – kumeliukas ir kryžius!

Ko raudi, Kukuti, graudus kaip ruduo?
Geriau savo dukrą per žmoną man duok!

Tiesa, ji man kartą jau buvo kulka
Mandžiūrijoj, rodos, ar Kursko lauke.

Iš mano jaunystės tvora sukalta –
štai tavo sodyba, matau, aptverta.

O šitie langai buvo mano seniai
pradinės mokyklos melsvi sąsiuviniai.

Kukuti, ir tavo dukra jau ne ta, –
po bėgiais Silezijoje ji pakasta.

Nereikia! Už kampo, dangaus apšviesti,
abu už tėvynę paverksim girti.

Nereikia! Virš tvarto štai ima spindėt
keista pasaulinė kuprota žvaigždė.

M. Martinaitis

Kukutis nori pamatyti tėvynę

Taip ilgai nemačiau tėvynės,
dirbdamas jos laukus,
taisydamas jos šiaudinius stogus.

Taip gyvenimas nedavė laiko,
vargindamas akis ir galvojimą:
vis ką nors reikėdavo dirbti,
eiti kur nors ar važiuoti.

Matau,
nieko neišeina ir tiems,
kurie greitai važiuoja,
arba tiems,
kurie daug ir gerai pavalgo,
kad gražesni būtų žodžiai
apie tėvynę.

Dirbau ir dirbau,
net savo minčių nesuprasdamas,
norėjau tik užsidirbti sekmadienį,
kad galėčiau galvoti.

Kai baigsiu visus savo darbus,
laisvą užsidirbtą sekmadienį
atsigulęs žolėj,
laisvai pasidėjęs ant žemės rankas,
norėčiau dar pamatyti tėvynę,
kam nedavė laiko gyvenimas.
Taip nieko daugiau neuždirbau
ir taip nieko daugiau neturiu,
kad jau nebenoriu turėti.

M. Martinaitis